

handlar om ett pågående tidsligt mellanrum i en miljö som övergetts av de ursprungliga brukarna – militärer – och tagits i anspråk av nya, i väntan på en långsiktig omvandling av byggnaderna till nya funktioner. En populär loppmarknad där både köpare och säljare skapar sin verklighet skildras. I gamla kasernbyggnader i utkanten av en större stad pågår denna verksamhet där Petersson McIntyre ser hur enskilda människor erövrar en miljö och skapar ett kreativt mellanrum på osäkra villkor – tillfälliga hyreskontrakt och planer för området som inte involverar en loppmarknad.

Alla artiklarna berör det tillfälliga och det föränderliga i de objekt/platser som har studerats. I föränderlighet och tillfällighet ligger en rad möjligheter. I mellanrummets möjligheter finns en lång rad forskningsbara frågor. Sammantaget visar boken på den potential som fysiska miljöer har för etnologin. I en äldre etnologisk forskningstradition var studier av en utvald ort utifrån aktuella frågeställningar vanliga. Antologin visar exempel på en spännande förnyelse av den genren, där forskaren både använder en specifik plats för att dra generella slutsatser, och testar teoretiska modeller på ett empiriskt material. Det är inte längre det strikt ortsspecifika som är i centrum för intresset, utan hur människor och makt tar plats i en fysisk miljö. Samtliga författare i boken, inklusive redaktören, har disputerat under 2000-talet. Det är alltså en förhållandevis ny forskargeneration som träder fram i boken. Antologins författare visar alla hur ny kunskap kan vinnas om gränslandet mellan stad och land genom en kreativ förnyelse av väl upptrampade och ibland övergivna etnologiska forskningsfält.

Vidare blir behovet av etnologisk kompetens i stadsplanering tydligt vid läsning av antologin. I mellanrummets möjligheter ligger bland annat att ta vara på och utveckla de kvaliteter som människor skapar oberoende av den kommunala planeringens och fastighetsägarnas ambitioner. De ofta oväntade användningarna av platser som fallit mellan stolarna i planeringssammanhang skulle kunna nyttjas betydligt mer kreativt i samhällsplaneringen om fler kompetenser medverkade.

Boken är illustrerad med fotografier som i de flesta fallen är tagna av de olika författarna själva. De har alltså utforskat sina studieobjekt inte bara i ord utan också i bild, med gott resultat. Mitt i boken, i vad jag skulle vilja kalla ett mellanrum mellan kapitlen, finns en svit färgbilder med kommenterande texter, en av dem av etnologen Anita Beckman. Bilderna har ett stort egenvärde och det är faktiskt inte självklart om det är bilderna som illustrerar texterna, eller om det är tex-

terna som belyser bilderna. Flera av artiklarna gör olika nedslag i Göteborgsområdet. Några kartor som visar belägenheten av de omnämnda platserna hade underlättat orienteringen för de läsare som inte är självklart hemma i trakten. Kanske är det symptomatiskt att det är landskapsarkitekten i författargruppen som använder flygfoton (tagna ur planhandlingar) som illustrationer, medan etnologerna fortfarande förlitar sig på det skrivna ordet som förmedlare av kunskap.

Karin Gustavsson, Malmö

Arkeologi i förorten. Berättelser från norra Botkyrka. Mats Burström (red.). Södertörn Archaeological Studies 7. Södertörns högskola, Huddinge 2008. 196 s., ill. ISBN 978-91-975039-5-2.

Arkeologi i förorten är en antologi bestående av tio artiklar av nio olika författare, de flesta arkeologer eller amatörarkeologer med olika inriktningar och specialiteter, och utöver detta en etnolog, alla utom en med någon koppling till den plats boken behandlar: norra Botkyrka, i södra Storstockholm.

Greppet att utforska och beskriva en plats, dess arkeologer och arkeologi över ett antal år under senare delen av 1900-talet och början av 2000-talet är intressant och utgör resultatet av ett forsknings- och utvecklingsprojekt vid Riksantikvarieämbetet, lett av arkeologen Mats Burström under åren 2004–2006. Det uttalade syftet med projektet var ”att uppmärksamma de mycket omfattande arkeologiska utgrävningar som genomförts i norra Botkyrka och undersöka hur dessa kommit den vetenskapliga forskningen, allmänheten och samhället i stort till godo” (s.7).

Min huvudfråga som följer av detta val av syfte är: Vem är målgrupp för en volym av det här slaget? Jag ska återkomma till min fråga i slutet av recensionen.

Artiklarna är tematiskt indelade i fyra delar benämnda *Början*, *Minnen*, *Perspektiv* och *Forntid, samtid, framtid*. I avsnittet *Början*, identiskt med första artikeln, beskriver sociologen och arkeologen Jenny Nilsson hur allting startade, dvs. när man 1965 beslutade att bygga bostäder storskaligt för 50 000 människor i det aktuella området som kom att kallas Botkyrkastaden. Artikeln tecknar bakgrunden för de arkeologiska undersökningar som sedan har bedrivits i området.

I avsnittet *Minnen* ingår tre artiklar som alla på något sätt tar sig an platsen och den arkeologi som har bedrivits där. I den första artikeln, ”På arkeologiuppdrag i norra

Botkyrka – om minnen och utgrävningar”, beskriver arkeologen Agneta Lagerlöf en blandning av personliga arkeologiska minnen och sina erfarenheter av att gräva ut arkeologiska lämningar i Botkyrka. Hon har särskilt fokus på det att vara en av de första kvinnliga arkeologerna i fält. I den andra artikeln, ”Norrländ – Botkyrka tur och retur”, berättar arkeologen Ove Hemmendorff om sina erfarenheter av att bedriva arkeologi i Botkyrka, även detta är en personlig berättelse. Amatörarkeologen och kommunaltjänstemannen Sven-Gunnar Broström ger i sin artikel ”Mitt liv som fornforskare i Botkyrka med omnejd” också en genomgående personlig skildring av minnen från ett liv med arkeologin. Personer med antingen ett mycket stort intresse av Botkyrka eller av arkeologers erfarenheter i fält kan hämta en del ur dessa artiklar. Artiklarna är genomgående mycket personliga skildringar som närmar sig biografiska dagboksanteckningar.

I avsnittet *Perspektiv* finns också tre artiklar. Etnologen Oscar Pripps artikel ”Lokala och globala kulturarv i Botkyrka” refererar till några studenters uppsatsprojekt med titeln ”Kulturarvsbruk i Botkyrka”. Just denna artikel lyfter fram ett antal principiella frågor som kan ställas i Botkyrka och även i andra sammanhang, och en av dessa frågor är: hur görs kulturarv relevant för fler än de infödda?

Arkeologen Anders Högbergs artikel ”Community archaeology – en samskapandets arkeologi” är liksom Oscar Pripps artikel principiell till sin karaktär och tar inte sin utgångspunkt i Botkyrka utan i Malmö och USA, för att utifrån exempel därifrån diskutera hur brukare och arkeologer i samverkan gemensamt skapar sitt förflutna.

Avsnittet *Fortid, samtid, framtid* rymmer också tre artiklar. Arkeologen Susanne Thedéens artikel ”Arkeologiska berättelser från norra Botkyrka” handlar mycket om världsbilder och dödsuppfattningar i det förflutna och idag. Artikeln börjar och slutar i Botkyrka och världen på samma gång, vilket känns som en god ambition i relevansens namn. Thedéen har några tankeväckande ord om arkeologins möjlighet: ”Att resa i tiden och möta människor genom deras materiella lämningar ger i alla fall mig perspektiv på min egen samtid och mina egna värderingar och världsbilder genom att människor i det förflutna kan vara både lika och olika oss själva” (s. 164). Det förflutna existerar i sig själv och är inte en konstruktion, men vi kan använda det vi vet om dåtiden till att förstå oss själva här och nu. Thedéen hävdar indirekt att vi kan tolka om men inte helt ändra det förflutna efter våra egna syften. Istället för att göra det

förflutna till en moralisk förebild (t.ex. att det var så mångkulturellt och multietniskt förr i tiden) blir det ett redskap för vidgade perspektiv och tolerans. Thedéens förhållningssätt känns både nyanserat och insiktsfullt.

Arkeologen Jonna Ulin tar i sin artikel ”... ett slags runsten”. Berättelser om ett framtidsminne” upp en graffitimålning från 1999 i Stockholmsförorten Fittja. Hon avtäcker successivt graffitimålningens gåta: vad målningens text ”Roine Larsson Rest in Peace” bär på för budskap. Genom denna briljant skrivna avtäckning av en text, förvandlas klottret till minnesmärke inför läsaren. Även om läsaren inte skrivs på näsan, undgår man inte att fundera över kopplingen till de idag ofta obegripliga fysiska lämningar av det förflutna som vi ställs inför.

Arkeologen Katty Hauptman Wahlgren presenterar det happening-inspirerade tillvägagångssättet att väcka folks intresse för hur arkeologi ”blir till”: genom ”ingrävning”, dvs. att boende i en förort får donera föremål som sedan i samband med en ceremoni grävs ner i en gemensam grop i en park för att bli till minnen för framtidens människor som kan gräva ut och se vad folk valde att gräva ner för framtiden från just vår tid.

En gemensam nämnare för alla artiklarna med undantag för en är alltså att de rör Botkyrka. Det är på samma gång en styrka och en svaghet. Styrkan är att det visar att även förhållandevis okända exempel kan lyftas till en principiell nivå. Svagheten är när texterna tycks vilja stanna i Botkyrka och helst undvika principiella nivåer. Vissa artiklar förlorar sig emellanåt i lokala detaljer. Det gäller särskilt i det andra avsnittet om *Minnen*. Det är utmärkt med fördjupning i ett specifikt exempel, men det är då särskilt viktigt att också göra exemplet allmänt intressant genom att relatera det till en principiell och förhoppningsvis vidare giltig diskussion. Detta tycker jag saknas i några av artiklarna.

Jag har recenserat en ganska spretig skrift. Jag kan egentligen inte urskilja den röda tråden (förutom Botkyrka), och för att återvända till den fråga jag ställde inledningsvis, har jag lite svårt att urskilja bokens målgrupp. För den läsare som söker de principiella resonemangen vill jag särskilt nämna artiklarna av Ulin, Thedéen, Högberg och Pripp som givande läsning. Även det mest okända exempel kan bli av betydelse för en större omvärld, men då krävs en genomtänkt strategi. I den här boken lyfter några av texterna fram en plats så att den blir generellt intressant, medan andra texter har mer av hembygdsskriftens karaktär. Konsekvensen för publikationen blir att den uppfattas som ojämn.

Bodil Petersson, Lund